

Exotische groene kikkers in Nederland

RAVON

Richard P.J.H. Struijk & Tariq Stark, RAVON & Ben Wielstra, Institute of Biology Leiden, Leiden University & Naturalis Biodiversity Center

In Nederland komen van nature drie groene kikkersoorten voor: de meerkikker (*Pelophylax ridibundus*), poelkikker (*P. lessonae*) en bastaardkikker (*P. klepton esculentus*). De bastaardkikker is een (stabiele) hybride soort tussen de meerkikker en de poelkikker. Er wordt ook wel gesproken over het 'groene kikker complex'. Het geslacht *Pelophylax* omvat nog veel meer soorten en kent een enorm verspreidingsgebied dat zich uitstrekt over bijna geheel Europa, noordelijk Afrika, het Midden-Oosten en grote delen van Azië. Van verschillende *Pelophylax*-soorten zijn er, buiten hun natuurlijke verspreidingsareaal, populaties gevestigd. Hoe zit dat nu precies in Nederland?

Drie inheemse soorten

De meerkikker is de grootste groene kikker van Nederland. Deze soort komt met name voor in de lagere delen van het westelijke en noordelijke deel van het land; hoofdzakelijk op laagveen en zeeklei, maar ook wel op rivierkleigronden langs de grote rivieren. De bastaardkikker komt in vrijwel geheel Nederland voor. De poelkikker is de kleinste van de drie en het voorkomen beslaat vooral oostelijk en zuidelijk Nederland. Het zijn vooral de Pleistocene hogere zandgronden, hoogvenen en laagdynamische plekken in het rivierengebied waar de soort voorkomt. Het onderscheid tussen de drie soorten op uiterlijke kenmerken is lastig en een accurate determinatie vergt een ruime determinatie-ervaring. Het identificeren van exotische groene kikkersoorten is extra moeilijk en identificatie van deze cryptische exoten moet dan ook op basis van DNA gebeuren. Binnen Nederland zijn ook introducties van de drie inheemse soorten bekend, zoals bijvoorbeeld de bastaardkikker op Texel en Vlieland. Dergelijke introducties worden hier buiten beschouwing gelaten.

Exotische groene kikkers in en om Nederland

Slechts éénmaal is er, anno 2005, in Nederland genetisch onderzoek verricht naar de herkomst van 'verdachte' groene kikkers, namelijk in Zuid-Limburg. In deze studie zijn haplotypen van meerkikkers met een exotische herkomst (zuidelijke Balkan, Balkan en Oost-Europa) en de Italiaanse poelkikker (*P. bergeri*) vastgesteld. In Vlaanderen (België) zijn haplotypen van Anatolische meerkikker (*P. cf. bedriagae*), Levantijnse meerkikker (*P. bedriagae*) en Iberische meerkikker (*P. perezi*) gevonden en van de daar (in tegenstelling tot in Nederland) waarschijnlijk niet inheemse meerkikker (*R. ridibundus*). Omdat bekend is dat veel groene kikkersoorten onderling kunnen (terug)kruisen, is het aannemelijk dat er rond introductielocaties een 'hybridezwerf' is ontstaan. Dat is een volledig genetisch gemixte populatie, zonder individuen die nog genetisch puur tot de oudersoorten behoren. Het vergt gedetailleerd genetisch onderzoek om deze situatie in kaart te brengen.

Iberische meerkikker (*Pelophylax perezi*).
(Foto: Jelger Herder)

Levantijnse meerkikker (*Pelophylax bedriagae*). (Foto: Jelger Herder)

Introductieroute

Groene kikkers, afkomstig van zowel binnen als buiten Europa, worden binnen Europa verhandeld. Dit gebeurt met name voor consumptie (kikkerbilletjes), (onderzoek naar) medicinale toepassingen (bestrijding kanker, antibiotica) en bovendien de verkoop in tuincentra (voor in de tuinvijver) in sommige landen, waar zij vaak onder de (foutieve) noemer 'Egyptische' groene kikkers worden aangeboden. Landen die *Pelophylax*-soorten exporteren naar de Europese Unie zijn onder andere Turkije en Albanië. In België is er een sterke link aangetoond tussen de verkoop voor vijvereigenaren en het voorkomen van exotische groene kikkers in de vrije natuur. Hoe de exotische groene kikker(genen) in Nederland terecht zijn gekomen is niet gedocumenteerd, maar introductie door tuinvijvereigenaren ligt voor de hand.

Gevaren van exotische groene kikkers

Zoals veel exoten, brengen ook exotische groene kikkers risico's met zich mee. Zo vormt de genetische vervuiling van inheemse groene kikkers een groot risico. Een goed voorbeeld daarvan is de introductie van de Italiaanse poelkikker (*P. bergeri*) in Frankrijk en noordelijk Alpen Zwitserland, die ertoe heeft geleid dat de meeste populaties van de autochtone poelkikker (*P. lessonae*) genetisch zijn vervangen door de Italiaanse poelkikker. Verder bleken acht van de 85 onderzochte groene kikkers uit Zuid-Limburg besmet met de schimmel *Batrachochytrium dendrobatidis* die chytridiomycose kan veroorzaken. Vier van deze kikkers waren van het type meerkikker afkomstig van de zuidelijke Balkan. Exotische groene kikkers kunnen dus bijdragen aan chytride-verspreiding en de introductie van nieuwe stammen van deze schimmel, temeer omdat groene kikkers grotere afstanden kunnen afleggen. Introductie van andere ziekteverwekkers, zoals ranavirussen, behoort eveneens tot de risico's. Tot slot is predatie van en concurrentie met inheemse amfibiesoorten een risico.

